

DOI: 10.33766/2524-0323.101.131-141

УДК: 343.98

Лук'янчиков Є. Д., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна)
e-mail: evgenlyk947@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5763-6972>

Лук'янчиков Б. Є., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна)
e-mail: boryn1971@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4761-5980>

Микитенко О. Б., здобувач освітнього ступеня магістр Університету економіки, права та інформаційних технологій «КРОК» (м. Київ, Україна)

e-mail: olgamikitenko71@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4608-5567>

ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Статтю присвячено аналізу нормативного регулювання процесу використання спеціальних знань при формуванні судових доказів. Акцентовано, що запровадження у кримінальне провадження такого джерела доказів як висновок спеціаліста пов'язано з рядом невизначених питань, що стосуються вимог до особи, яка може залучатися як спеціаліст, форми і змісту процесуального документу, яким буде призначатися дослідження спеціалістом, форми і змісту висновку спеціаліста. Досліджено також еволюцію розвитку інституту спеціальних знань, звернено увагу на поступове розширення форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні та їх нормативне закріплення у відповідних статтях КПК. Проведено порівняльний аналіз таких джерел доказів, як висновок спеціаліста і висновок експерта. Це дозволило констатувати умови, за яких висновок спеціаліста може відповідати висновку експерта, що в кінцевому результаті дозволило поставити під сумнів необхідність та доцільність запровадження нового джерела доказів у чинному КПК України.

Зазначено, що висновок спеціаліста не може відповідати висновку експерта, оскільки інші вимоги до одержання цих процесуальних документів, які становлять їх процесуальну форму, мають певні відмінності.

Запропоновано дозволити проведення експертизи до внесення відомостей в ЄРДР якщо це необхідно для встановлення підстав до початку досудового розслідування.

Ключові слова: пізнавальна діяльність, інформаційне забезпечення, докази, особи формування доказів, спеціаліст, експерт, спеціальні знання, висновок спеціаліста, висновок експерта.

Постановка проблеми. Пізнавальна діяльність з розслідування кримінальних правопорушень являє складний інформаційно-пізнавальний процес, що відбувається в умовах активної протидії з боку осіб, які не заінтересовані у встановленні істини та притягненні винних до передбаченої відповідальності. Така пізнавальна діяльність відбувається у визначеній законом кримінальної процесуальної формі, а її недотримання тягне за собою визнання отриманих відомостей недопустимими як докази в кримінальному провадженні. Саме це спонукає до пошуку нових способів отримання криміналістичної інформації про правопорушення та закріплення їх в чинному КПК України. Одним із нових джерел доказів є висновок спеціаліста, який неоднозначно сприйнятий і викликав певні дискусії серед науковців і практиків, а відтак потребує подальшого дослідження. Це і спонукало авторів до поглибленого дослідження розглядуваного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання спеціальних знань в інформаційно-пізнавальній діяльності з розслідування кримінальних правопорушень привертають увагу науковців. Ґрунтовні дослідження з підготовки і проведення судових експертиз проведено М. Г. Щербаківським (2005, 2011, 2015 рр.). Ним досліджено наукові, процесуальні й тактичні основи судових експертиз, а також праксеологічні основи використання висновку експерта у кримінальному провадженні. Застосуванню науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій присвячено роботи В. В. Коваленка (2007 р.). Дослідженню теоретичних, правових і практичних питань використання спеціальних знань та участі спеціаліста на стадії досудового розслідування на рівні монографічних досліджень приділив увагу Б. В. Романюк (2010 р.). Висвітленню актуальних питань використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, після внесення чергових змін до КПК України, приділила увагу Н. В. Нестор (2022 р.). Незважаючи на значну увагу науковців до проблеми використання спеціальних знань в інформаційному забезпеченні розслідування, ряд питань щодо нормативного врегулювання та практики застосування потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей. Мета дослідження полягає в аналізі нормативного регулювання використання спеціальних знань у процесі інформаційного забезпечення розслідування та обґрунтуванні пропозицій щодо доцільності та необхідності запровадження такого джерела доказів, як висновок спеціаліста.

Викладення основного матеріалу. Кримінальне правопорушення, як вольовий акт діяння людини (діяльність або бездіяльність), вивчається різними науками юридичного циклу, кожна з яких виділяє коло своїх специфічних питань. Криміналістика вивчає злочин як результат суспільно-небезпечної діяльності людини [1, с. 5-20]. Така діяльність відбувається в реальному середовищі за відповідними закономірностями, які обумовлюються об'єктивними та суб'єктивними чинниками, та має свої результати.

Правопорушення, як і будь-яка інша подія, залишає відображення (сліди) в оточуючому середовищі. Для слідчого або іншої особи, що проводить розслідування, правопорушення завжди є подією, що мала місце в минулому. Для

з'ясування її обставин і вини особи в її вчиненні, зазначає В. В. Тіщенко, необхідно відшукати сліди правопорушення, які відображають певні явища, дії злочинців та інших учасників події, ознаки злочинів, дослідити їх та отримати необхідну інформацію, яка дозволить відновити картину минулого [2, с. 140-141].

Пізнавальна діяльність зі з'ясування обставин вчиненого кримінального правопорушення здійснюється в процесі розслідування, яке, за влучним висловлюванням М. В. Костицького, має дослідницький, пошуковий характер, пов'язаний із великими труднощами, оскільки пізнання їх обставин здійснюється ретроспективно, часом при вельми інтенсивній протидії зацікавлених осіб із досить різноманітними інтересами, які інколи виключають один одного, свідомо викривляють істину [3, с. 239-240].

Аналізуючи зміст пізнавальної діяльності в процесі розслідування, Ю. М. Черноус звертає увагу на особливості, які обумовлюють її специфіку і відносить до них: відсутність безпосереднього сприйняття події слідчим, вплив об'єктивних і суб'єктивних чинників на сліди розслідуваної події. Проте, зазначає вона, найбільшу загрозу збереженню слідів події становить не об'єктивний плин часу, а свідома протидія осіб, зацікавлених у перекручуванні, впливі на результати розслідування [4, с. 568].

Погоджуючись із думками науковців щодо особливостей інформаційно-пізнавальної діяльності в процесі розслідування, Б. Г. Розовський слушно наголошує, що специфіка такого пізнання полягає в тому, що воно здійснюється методом доказування факту злочину і вини особи, яка його вчинила, у порядку, визначеному законом [5, с. 296]. З наведеного можна дійти висновку, що пізнавальна діяльність у процесі розслідування та судового розгляду може здійснюватися тільки встановленими процесуальним законом засобами з дотриманням відповідної процедури (форми) до проведення процесуальних дій. Отримані в інший спосіб фактичні дані не будуть визнаватися доказами і не можуть покладатися в основу прийняття процесуальних рішень як під час судового розгляду, так і на стадії досудового розслідування.

Розглядаючи співвідношення пізнання й доказування, А. В. Ватраль зазначає, що ці поняття є майже тотожними. Пізнання, на його думку, містить усі складові елементи доказування, крім засвідчувального моменту. З цим можна погодитися, якщо мову вести про побутове, а не кримінально-процесуальне пізнання. Засвідчувальний момент у цій діяльності не менше важливий, ніж пізнавальний. У подальшому і сам автор зазначає, що посадові особи, які здійснюють пізнавальну діяльність у кримінальному процесі, перетворюють «факти для себе» у «факти для всіх» [6, с. 49]. Цим показано важливість засвідчувального моменту для кримінального процесуального пізнання.

Результативне здійснення кримінального процесуального пізнання неможливо уявити без широкого використання сучасних досягнень різних галузей наукових знань, які в криміналістиці і кримінальному судочинстві набули установлені назви спеціальних знань; розроблені також різні форми їх використання: проведення експертизи (ст. 242 КПК), залучення спеціаліста до участі у кримінальному провадженні (ст. 71 КПК). Водночас на сьогодні поряд із поняттям

«спеціальні знання» існує поняття «експертні знання», без пояснення, що під ними слід розуміти, хто має володіти такими знаннями, у яких ситуаціях та в якому порядку вони повинні застосовуватися в кримінальному судочинстві [7, с. 20]. Можливо, у подальших публікаціях науковці дадуть обґрунтування таким питанням.

Однією з характерних ознак чинного кримінального процесуального законодавства є поступова диференціація форм кримінального провадження, розширення можливостей використання спеціальних знань для роботи з джерелами інформації про обставини правопорушення і формування судових доказів. Застосування спеціальних знань у кримінальному судочинстві з давніх часів привертає увагу науковців і практиків. Так А. Ф. Коні свого часу зазначав, що судова практика дуже часто змушує звертатись до спеціальних досліджень, зосереджуючи на них центр ваги справи, або звертатися по допомогу до обізнаних людей, тобто експертів, у різних спеціальних галузях знань, мистецтва і ремесла [8, с. 192-193].

Черговим етапом змін до кримінального процесуального законодавства стало прийняття закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» 22 листопада 2018 р. № 2617-VII. У зв'язку з цим відповідних змін зазнали окремі норми кримінального процесуального законодавства, зокрема й щодо використання спеціальних знань і джерел доказів у кримінальному провадженні.

Так у ч. 3 ст. 214 КПК зазначено, що для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей в ЄРДР може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Подібне рішення законодавця викликає низку запитань, ставить під сумнів його доцільність і спонукає до подальших поглиблених досліджень. Якщо злочини вважаються більш складними правопорушеннями, чому для з'ясування їх обставин не передбачається можливість проводити подібні дії. По-друге, наскільки реальним є проведення таких дій дізнавачем до внесення відомостей у ЄРДР та яка у цьому необхідність (загальний порядок внесення відомостей до ЄРДР протягом 24 годин зберігається для дізнання). Також невизначеною залишається процесуальна форма таких дій, що може поставити під сумнів одержані при їх проведенні результати, які законодавець відносить до процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки (ст. 298-1 КПК).

Кожне із зазначених джерел доказів і способів їх отримання має деяку схожість (аналогію) з відповідними слідчими діями або заходами забезпечення кри-

мінального провадження. Відібрання пояснень нагадує допит; медичне освідчування, якщо до його завдання не відносити встановлення стану, у якому перебуває особа, – освідчування (ст. 241 КПК); отримання висновку спеціаліста – проведення експертизи (ст. 242 КПК); зняття показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису – може бути здійснено під час огляду або в процесі тимчасового доступу до речей і документів. Що ж до вилучення знаряддя і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, то законодавець сам вказує, у процесі яких процесуальних дій вони можуть бути виявлені: під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей (п. 4 ч. 3 ст. 214 КПК).

Сумніви щодо доцільності запровадження медичного освідчування для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку, як способу формування судових доказів, нами викладалися в попередніх публікаціях [9, с. 182-184].

У цьому дослідженні вважаємо за доцільне докладніше зупинитися на аналізі висновку спеціаліста, якому законодавець надає значення джерела доказів під час дізнання (ст. 298-1 КПК), а ст. 71 КПК наділяє спеціаліста правом надавати «висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок». Отже, спеціаліст може надавати висновок не тільки під час розслідування кримінальних проступків, але і злочинів, і не тільки до внесення відомостей у ЄРДР, про що свідчать положення частини 1 статті 71 КПК.

Тривалий час КПК України не містив взагалі такого поняття, як «висновок спеціаліста». Спеціаліста залучали для надання консультацій (усних або письмових) та безпосередньої технічної допомоги. З аналізу змісту ч. 3 ст. 214 КПК України вбачається, що висновок спеціаліста для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку може мати місце тільки до внесення відомостей в ЄРДР (протягом 24 годин). У разі незгоди з висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У такому разі дізнавач або прокурор має право звернутися до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених КПК (ч. 2 ст. 298-4).

Зауважимо, що спеціалістом, а потім експертом у ряді випадків, може бути одна особа. Для дослідження наданих спеціалісту об'єктів має використовуватися методика, якою користуються під час проведення експертизи. Не можна скоротити її час для відповідних об'єктивних процесів дослідження, не можуть відрізнятися і висновки за результатами досліджень, якщо вони в обох випадках є науковими. До висновку спеціаліста пред'являється вимога, щоб він відповідав висновку експерта (ст. 300 КПК), відносно чого Н. В. Нестор висловлює слушне застереження та зазначає, що такий висновок не може дорівнюватися до такого джерела доказів у кримінальному провадженні, як висновок експерта [10, с. 323]. Аби висновок спеціаліста відповідав висновку експерта, потрібно щоб і всі інші вимоги до нього відповідали вимогам до висновку експерта. Розглянемо їх послідовно.

У першу чергу це має відношення до вимог, яким має відповідати особа, що проводить таке дослідження. На думку А. А. Моніда та Н. В. Єфременко, такий спеціаліст повинен мати допуск на право самостійного проведення експертиз [11, с. 47], тобто відповідати вимогам, що пред'являються до особи, яка може бути судовим експертом, відповідно до Закону України «Про судову експертизу».

Досліджуючи правовий статус судового експерта, С. Д. Нестеренко та О. О. Стулов зазначають, що *експертом* у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право, відповідно до Закону України «Про судову експертизу», на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань [12, с. 86].

При визначенні спеціаліста Б. В. Романюк зазначає, що ним є особа, яка володіє певними спеціальними знаннями, досвідом і навичками та залучається слідчим до процесу розслідування для надання йому консультацій, технічної та іншої допомоги під час прийняття процесуальних рішень і проведення слідчих дій [13, с. 32, 41]. Погоджуючись із таким підходом до визначення спеціаліста, В. В. Коваленко пропонує доповнити його положенням про те, що це має бути особа, не заінтересована в результатах справи, а конкретні форми – надання консультацій, технічної та іншої допомоги – замінити на сприяння в збиранні доказів. На його думку, це дозволить чітко відмежувати спеціаліста від усіх інших осіб – носіїв спеціальних знань, котрі в широкому розумінні цього слова також є спеціалістами [14, с. 67-68]. З наведеною думкою можна погодитися лише частково, оскільки подальший розвиток нормативного врегулювання процесу використання спеціальних знань у кримінальному провадженні відбувається саме конкретизацією таких форм: надання консультацій, пояснень, довідок, висновків (ч. 1 ст. 71 КПК); надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) (ч. 2 ст. 71 КПК).

З аналізу змісту ст. 69 та ст. 71 КПК доходимо висновку, що суттєвою ознакою, що відрізняє спеціаліста від експерта, як осіб, що володіють спеціальними знаннями, у процесуальному розумінні є те, що експертом може бути особа, яка, відповідно до Закону України «Про судову експертизу», наділена таким правом і включена до державного Реєстру атестованих судових експертів (ст. 9 Закону). Щодо спеціаліста, якому буде доручено надати висновок за результатами дослідження, подібна вимога не ставиться. У цьому разі може постати питання про відповідність наукового рівня такого спеціаліста рівню експерта, чи наділений він взагалі правом проводити експертні дослідження.

По-друге, експертиза може проводитися за постановою слідчого, ухвалою слідчого судді або на договірних умовах стороною захисту (ч. 1 ст. 243 КПК). Про документ, яким призначається дослідження спеціалістом у КПК, не згадується. Спробою вирішення цього питання можна розглядати доповнення статтею 7-1

Закону України «Про судову експертизу». У цій нормі зазначено, що «підставою для отримання висновку спеціаліста при з'ясуванні обставин вчинення кримінального проступку є запит службової особи підрозділу дізнання Національної поліції...». У даному випадку йдеться лише про отримання висновку спеціаліста під час дізнання та ще і до внесення відомостей в ЄРДР, про що вказано в ч. 2 ст. 71 КПК. Проте в ч. 1 ст. 71 надання спеціалістом висновку не обмежується дізнанням, а зазначається, що це може відбуватися як під час досудового розслідування, так і судового розгляду. Вважаємо, що подібні неузгодженості в даній статті мають бути усунені, а порядок звернення дізнавача або слідчого для отримання висновку спеціаліста має бути врегульовано в нормах чинного КПК. Крім того, виникає запитання про доцільність та необхідність вигадувати невідомий раніше процесуальний документ ні форми, ні змісту якого до цього часу не визначено. Необхідність звернутися до особи, що володіє потрібними для розслідування спеціальними знаннями, є нічим іншим як процесуальним рішенням дізнавача або слідчого, що випливає з об'єктивних обставин провадження. З давніх часів процесуальні рішення особи, яка здійснює провадження знаходять відображення в такому процесуальному документі, як постанова. Вона виноситься у випадках, передбачених КПК, а також коли слідчий, дізнавач, прокурор визнає це за необхідне, про що зазначено в ч. 3 ст. 110 КПК. Постанова про проведення дослідження, а за сутністю експертизи, є перевіреним процесуальним документом, у якому формулюється прийняте рішення, перевірена практикою і, на нашу думку, не потребує заміни на невідомий запит.

По-третє, що слід розуміти під «службовою особою підрозділу дізнання», про що зазначається в ч. 2 ст. 7-1 Закону України «Про судову експертизу». Розслідування проступків покладається на дізнавача. Керівник органу дізнання, про що вказано в ч. 1 ст. 298 КПК, визначає дізнавача, а не службову особу, який здійснюватиме досудове розслідування у формі дізнання. Це потребує уточнення розглядуваної норми і приведення у відповідність до приписів КПК.

Якщо вимоги до висновку спеціаліста і висновку експерта, як процесуальних джерел доказів, мають бути однакові, чому результати дослідження мають оформлятися різними процесуальними документами – висновок спеціаліста та висновок експерта. Висновок спеціаліста, як результат застосування спеціальних знань, зазначають Ю. Ю. Нізовцев та І. В. Кучинська, підмінює собою висновок експерта [15, с. 328]. Подібний підхід законодавця до вирішення цього питання є ніщо інше, як спроба приховати (підмінити) сталу та перевірену практикою форму застосування спеціальних знань у вигляді отримання висновку експерта вигаданим висновком спеціаліста [16, с. 91-92].

Слід погодитися з думкою Е. Б. Сімакової-Єфремян, що висновок спеціаліста за своєю сутністю нічим не відрізняється від висновку експерта, оскільки до нього законодавець намагався встановити ті ж самі вимоги, тільки відносно встановлення фактів та обставин кримінального проступку, а не злочину, що ставить під сумнів доцільність закріплення такого джерела доказів у КПК України [17, с. 115-118]. Це ставить під сумнів доцільність введення даного поняття в КПК України, а не використання усталеного – висновка експерта.

Висновки. На підставі аналізу норм чинного кримінального процесуального законодавства та думок науковців щодо запровадження нового джерела доказів – висновку спеціаліста можна констатувати наступне.

1. Нормативне регулювання отримання висновку спеціаліста не може забезпечити його достовірності, надійності й доброякісності (не визначено вимоги до спеціаліста, процесуальний документ, яким призначається дослідження та вимоги до висновку спеціаліста).

2. Зважаючи на потреби практики у використанні спеціальних знань для встановлення підстав для внесення відомостей про правопорушення в ЄРДР, у невідкладних випадках, дозволити проведення судової експертизи, як це передбачено для огляду місця події.

На завершення слід зазначити, що подальші дослідження науковцями доцільності запровадження у кримінально-процесуальне законодавства такого джерела доказів, як висновок експерта, його співвідношення з висновком експерта сприятимуть удосконаленню норм чинного КПК та приведення їх у відповідність до потреб практики.

Використані джерела:

1. Карпов Н. С. Злочинна діяльність: монографія. Київ : Вид-во Семенко Сергія, 2004. 310 с.

2. Тищенко В. В. Процесуальні та тактичні аспекти слідчих дій. *Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) Одеса : НУ «Одеська юридична академія», 2015. С. 140-141.

3. Костицкий М. В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы. Киев: Вышш. шк., 1990. 257 с.

4. Криміналістика : підручник. 2-вид. Київ : Філія вид-ва «Право», 2020. 752 с.

5. Розовский Б. Г. Есть ли истина в объективной истине? *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Суми, 2015. № 1(69). С. 293-305.

6. Ваграль А. В. Засоби кримінально-процесуального пізнання. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : збірник наукових праць. Вип. 17. Харків : Право, 2017. С. 47-55.

7. Кучинська О. П., Пилигчук О. П. Дослідження висновку експерта у кримінальному провадженні в суді першої інстанції. *Криміналістика і судова експертиза*: міжвід. наук.-метод. зб. Київ, 2020. Вип. 65. С. 19-25.

8. Кони А. Ф. Собрание сочинений: [в 8 т.]. Москва : Юрид. лит., 1966. Т. 1. 364 с.

9. Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д. Забезпечення прав особи на невтручання в особисте життя під час освідування. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 грудня 2021 р.) Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. С. 182-184.

10. Нестор Н. В. Актуальні питання використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 грудня 2022 р.) Київ : Університет «Україна», 2022. С. 322-325.

11. Монид А. А., Ефременко Н. В. Предварительное исследование следов на месте происшествия : учеб.-метод. пособие. Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2005. 124 с.

12. Нестеренко С. Д., Стулов О. О. Правовий статус судового експерта: актуальні проблеми регламентації. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ, 2020. № 65. С. 82-89.

13. Романюк Б. В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства : навч. посібник. Київ, 2010. 304 с.

14. Коваленко В. В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій : монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. 248 с.

15. Нізовцев Ю. Ю., Кучинська І. В. Роль висновку експерта, висновку спеціаліста, довідки спеціаліста у кримінальному процесі. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 грудня 2022 р.)*. Київ : Університет «Україна», 2022. С. 325-329.

16. Антонюк П. Є., Свобода Є. Ю., Михальчук Т. В. Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз процесуальної спроможності. *Криміналістика і судова експертиза*. Київ, 2021. Випуск 66. С. 88-94.

17. Сімакова-Єфремян Е. Б. До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство поняття «висновок спеціаліста». *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків : Право, 2019. № 20. С. 115-119.

References:

1. Karpov, N. S. (2004) *Zlochynna diialnist: monohrafiia*. Kyiv : Vyd-vo Semenko Serhiia. [in Ukrainian].

2. Tishchenko, V. V. (2015) *Protseusualni ta taktychni aspekty slidchykh dii. Suchasne kryminalne provadzhennia Ukrainy: doktryna, normatyvna rehlementatsiia ta praktyka funktsionuvannia : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 17 koitnia 2015 r.) - Suchasne kryminalne provadzhennia Ukrainy: doktryna, normatyvna rehlementatsiia ta praktyka funktsionuvannia: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (city of Odesa, 17 koitnia 2015)*, 140-141. Odesa : NU «Odeska yurydychna akademiia». [in Ukrainian].

3. Kostickij, M. V. (1990) *Vvedenie v iuridicheskiju psihologiju: metodologicheskie i teoreticheskie problemy*. Kiev: Vyssh. shk. [in Ukrainian].

4. Kryminalistyka : pidruchnyk. (2020) 2-vyd. Kyiv : Filiia vyd-va «Pravo». [in Ukrainian].

5. Rozovskij, B. G. (2015) *Est' li istina v ob'ektivnoj istine? Visnyk Luhanskoho derzhavnogo univertsytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka - Bulletin of E. O. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs*, 1(69), 293-305. Sumy [in Ukrainian].

6. Vatrал, A. V. (2017) *Zasoby kryminalno-protseusualnogo piznannia. Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzы i kryminalistyky : zbirnyk naukovykh prats – Theory and practice of forensic examination and criminology: a collection of scientific papers, issue 17, 47-55*. Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].

7. Kuchynska, O. P., Pylypchuk, O. P. (2020) *Doslidzhennia vysnovku eksperta u kryminalnomu provadzhenni v sudi pershoi instantsii. Kryminalistyka i sudova ekspertyzа: mizhvid. nauk.-metod. zb.- Criminology and forensic examination: interdisciplinary. science and method coll, issue 65, 19-25*. Kyiv. [in Ukrainian].

8. Koni, A. F. (1966) *Sobranie sochinenij*: [Vol. 1-8; Vol. 1]. Moskva: Jurid. lit. [in Russian]

9. Luk'ianchukov, B. Ye., Luk'ianchukov, Ye. D. (2021) *Zabezpechennia prav osoby na nevtruchannia v osobyste zhyttia pid chas osvividuvannia. Aktualni pytannia sudovoi ekspertolohii, kryminalistyky ta kryminalnogo protsesu: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 15 hrudnia 2021 r.) - Current issues of forensic expertise, criminology and criminal process: materials of the 3rd International science and practice conf. (Kyiv, December 15, 2021)*, 182-184. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K. [in Ukrainian].

10. Nestor, N. V. (2022) Aktualni pytannia vykorystannia spetsialnykh znan u kry minalnomu provadzhenni. *Aktualni pytannia sudovoi ekspertolohii, kryminalistyky ta kry minalnoho protsesu: materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 16 hrudnia 2022 r.) - Current issues of forensic expertise, criminology and criminal process: materials of the 4rd International science and practice conf. (Kyiv, December 16, 2022)*, 322-325. Kyiv : Universtet «Ukraina». [in Ukrainian].

11. Monid, A. A., Efremenko, N. V. (2005) Predvaritel'noe issledovanie sledov na meste proisshestviya : ucheb.-metod. posobie. Minsk : Akad. MVD Resp. Belarus. [in Russian]

12. Nesterenko, S. D., Stulov, O. O. (2020) Pravovyi status sudovoho eksperta: aktualni problemy rehlamentatsii. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza - Forensics and forensic examination, 65*, 82-89. Kyiv. [in Ukrainian].

13. Romaniuk, B. V. (2010) Uchast spetsialista na stadii dosudovoho slidstva : navch. posibnyk. Kyiv. [in Ukrainian].

14. Kovalenko, V. V. (2007) Zastosuvannia nauково-tekhnichnykh zasobiv spetsia listamy pry provedenni slidchykh dii : monohrafiia. Luhansk: RVV LDUVS. [in Ukrainian].

15. Nizovtsev, Yu. Yu., Kuchynska, I. V. (2022) Rol vysnovku eksperta, vysnovku spe tsialista, dovidky spetsialista u kryminalnomu protsesi. *Aktualni pytannia sudovoi ekspertolohii, kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu: materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 16 hrudnia 2022 r - Current issues of forensic expertise, criminology and criminal process: materials of the 4rd International science and practice conf. (Kyiv, December 16, 2022)*, 325-329. Kyiv : Uni versytet «Ukraina». [in Ukrainian].

16. Antoniuk, P. Ye., Svoboda, Ye. Yu., Mykhalchuk, T. V. (2021) Vysnovok spetsialista yak dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni: analiz protsesualnoi spromozhnosti. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza - Forensics and forensic examination, issue 66*, 88-94. Kyiv. [in Ukrainian].

17. Simakova-Iefremian, E. B. (2019) Do pytannia pro vvedennia u kryminalne pro tsesualne zakonodavstvo poniattia «vysnovok spetsialista». *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspe rtyzy i kryminalistyky - Theory and practice of forensic examination and criminology*, 20, 115-119. Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.01.2023

Lukyanchikov E., Doctor of legal sciences, Professor, Professor of the Department of Information, economic and Administrative Law of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky" (Kyiv, Ukraine)

Lukyanchikov B., Candidate of legal sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information, Economic and Administrative Law of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky" (Kyiv, Ukraine)

Mykytenko O., Graduate of the University of Economics, Law and Information Technologies "KROK" (Kyiv, Ukraine)

CONCLUSION OF A SPECIALIST IN INFORMATION SUPPORT OF CRIMINAL PROCEEDINGS

The article analyzes the use of specialized knowledge in the information support of criminal proceedings and formation of judicial evidence. The process of criminal investigation is viewed as an information and cognitive activity which is carried out by searching for traces of a criminal offense and obtaining information about its circumstances and the person who committed it. It is emphasized that the research and search nature of such activities

is associated with great difficulties, since the knowledge of the circumstances of criminal offenses is carried out retrospectively and is often accompanied by quite intense opposition of stakeholders with quite diverse interests, which sometimes exclude each other and deliberately distort the truth. The author supports the opinion of scholars that the specificity of information and cognitive investigation activities is that they are carried out by the method of proving the fact of a crime and the guilt of the person who committed it in the manner prescribed by law. Attention is drawn to the importance of using modern achievements of various branches of scientific knowledge in this activity. The authors examine the process of formation, development and regulatory consolidation of the institute of using special knowledge to obtain information about the circumstances of a criminal offense. The author also analyzes the evolution of the institute of special knowledge, and draws attention to the gradual expansion of the forms of use of special knowledge in criminal proceedings and their statutory consolidation in the relevant articles of the CPC. A comparative analysis of such sources of evidence as a specialist's opinion and an expert's opinion is made. This made it possible to establish the conditions under which a specialist's opinion may correspond to an expert's opinion, which ultimately made it possible to question the need and expediency of introducing a new source of evidence in the current CPC of Ukraine.

It is noted that a specialist's conclusion cannot correspond to an expert's conclusion, since other requirements for obtaining these procedural documents which constitute their procedural form have certain differences.

Keywords: cognitive activity, information support, evidence, means of forming evidence, specialist, expert, special knowledge, specialist's conclusion, expert's conclusion.

DOI: 10.33766/2524-0323.101.141-152

УДК: 343.32

Медицький І. Б., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (м. Івано-Франківськ, Україна)

e-mail: ibm78@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6720-6658>

СУБ'ЄКТ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ¹ АНАЛІЗ)

Статтю присвячено поліваріантності тлумачення норми про колабораційну діяльність у частині суб'єктного складу. Наведено аргументи на користь визнання громадянина України суб'єктом колабораційної діяльності (чч. 4, 6 ст. 111-1 Кримінального кодексу України), що відповідатиме цілям прийняття відповідних змін до

¹ Автором шляхом вільного доступу до ЄДРСР проведено аналіз 150 вироків, постановлених судами України упродовж квітня 2022 – січня 2023 року за ст. 111-1 КК України. (ч. 1 ст. 111-1 КК – 99 (65,1 %); ч. 2 ст. 111-1 КК – 32 (21 %); ч. 4 ст. 111-1 КК – 11 (7,2 %); ч. 5 ст. 111-1 КК – 3 (1,9 %); ч. 6 ст. 111-1 КК – 2 (1,3 %); ч. 7 ст. 111-1 КК – 5 (3,2 %)). URL : <https://reyestr.court.gov.ua>. (дата звернення: 10.01.2023).